

KARAGÖZ, R. N. (2021). "Kürşat EFE (2020). Cüce Sözcüğünün Monografisi.
Kayseri: Kimlik Yayınları. 140 s. ISBN: 9786057785565."
Karadeniz Araştırmaları. XVIII/69: 237-239.

**Kürşat EFE (2020). Cüce Sözcüğünün Monografisi.
Kayseri: Kimlik Yayınları. 140 s. ISBN: 9786057785565**

Rumeysa Nur KARAGÖZ*

*"Yan yana dururdu bir devle bir cüce
-Gördüm, bir aynada içimle dışımı-
Bu müthiş tezadı duyup düşündükçe,
Nasıl zaptedeyim ben haykırışımı"*

(Cahit Sıtkı Tarancı, Dar Kalıp)

Keloğlan İle Bicirik'i, Pamuk Prens ve Yedi Cüceler'i bilmeyen, bu sevimli cücelere tebessüm etmeyen yoktur. Ancak cüce kavramının kelime manası nedir, bu varlıkların önemi nedir, başka nerelerde karşımıza çıkar diye düşünmek herkesin aklına gelmez. Bir kelimenin kavram dünyasına girmek, bir algının nasıl şekillendiğinin izlerini sürmek isteyenler için Kimlik Yayınları'ndan çıkan, Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Efe'ye ait olan *Cüce Sözcüğünün Monografisi* adlı kitabı dikkat çekici bilgiler içermektedir. Cüce sözcüğünün kavram ve kullanım alanlarına yer veren kitap, "İçindekiler, Önsöz, Kısaltmalar, Giriş ve Sonuç" bölümleri dışında üç bölümden oluşmaktadır. Kitabın önsözünde (s.5) yazar, Türkiye'de bir kelimenin üzerine derinlemesine yapılan çalışmaların yok denecek kadar az olduğunu bildirerek bu konuda ufuk açmak ve yapılacak çalışmalara önyak olmak amacıyla bu kitabı kaleme aldığını belirtmiştir.

Bunun yanı sıra bu çalışmanın daha önce bir kitap bölümü olarak hazırlandığını ve Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali 'nin bu çalışmanın kitaplaşması gerektiğine dair tavsiyeleri üzerine çalışmasını kitap haline getirdiğini bildirmiştir. "Monografi" kavramını açıkladıktan sonra bu çalışmada monografik yöntem kullandığını bu sebeple de kitaba bu ismi verdiğini de eklemiştir. Kitap, bu alanda çalışma yapmak isteyenler için yerinde bir seçim olacaktır.

Kitap Tanıtım ve Değerlendirme

Makale Gönderim Tarihi: 17.12.2020; Yayına Kabul Tarihi: 01.02.2021

* Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, TRABZON; ORCID: 0000-0001-6858-1671, E-posta: rumiedebiyat@gmail.com

Halk arasında “cücelik” olarak bilinen “kısa boyluluk” olarak da tanımlanan cüce kavramı, geçmişten bugüne farklı evreler geçirmiştir. Bu kitabın isminden de anlaşılacağı gibi bu evrelerin ışığında derin bir cüce sözcüğü incelemesi yapılan bölümlerin ilki (s.19) “Dil ve Tarihte ‘Cüce’” başlığını taşımaktadır.

Bu bölümde cüceliğin tarihinden, cüce sözcüğünün nerelerde kullanıldığından, eskiden cücelerin hangi görevlere getirildiğinden bahsedilmiştir. Örneğin; Eski Yunan’da, Eski Mısır’da ve saraylarda hangi görevlerde bulduklarına dair bilgiler yer almaktadır. Bazı toplumlarda cücelerin olumlu, bazı toplumlarda olumsuz karşılandığı ve bazı toplumlarda da olağanüstü karşılandığı belirtilmiştir. Eski zamanlarda saraylarda çokça cücenin olduğu ve bu cücelerin şenliklerde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Aslında bu sevimli varlıkların tarihte çok da kabul görmediği paragraflar arasından sezilebilmektedir. Yine aynı bölümde “cüce” sözcüğünün sözlük anlamları ve bu sözlüklerde yer alan örneklerle de yer verilmiştir. Genel olarak tüm sözlüklerde “boyu kısa, ufak” olarak tanımlanan cüce sözcüğünün Kâmus-ı Türkî, Lehçetü’l-Lügat, MEB Türkçe Sözlük ve Güncel Sözlük gibi daha birçok sözlükteki karşılığı verilmiştir. Bunlarla birlikte Anadolu Sözlüklerinde yer alan “cüce” kavramlarından da burada söz edilmiştir. Cüce sözcüğünün kökenini bazı sözlükler Farsça olarak ele almış ve birçok sözlükte de bu düşünceden dolayı kökeni verilmediği ve bu sözcüğün kökeninin Türkçe olabileceğine dair düşüncelere de yer verilmiştir. Bunlara ek olarak “çocuk” kelimesinin evrimi verilerek bu kelimenin “cüce” kelimesi ile bir ilişkisi olduğu görüşü belirtilmiştir. Ayrıca bu sözcüğün “bacaksız, bastıbacak, bızdık, bodur” gibi eş ve yakın anlamları da bu bölümde değinilmiştir.

Kitabın ikinci bölümü (s.58) “Dil ve Edebiyat Ürünlerinde ‘Cüce’” başlığını taşımaktadır. Zevkle okunan bu bölüm; atasözlerinde, çocuk oyunlarında, mitoloji ve masallarda, göstermeye bağlı metinlerde, mani ve şarkılarda, bilmecelerde, tekerlemelerde, divan şiirinde, modern şiirde, roman ve hikâyede, düşünce eserlerinde “cüce” sözcüğünün kullanımını ele almıştır. Atasözlerinde “cüce” kavramının geçmediği belirtilmiş fakat ses ve anlam ilişkisi bulunan “civciv” sözcüğünün geçtiği atasözleri örnek verilmiştir. Göstermeye bağlı metinler başlığı altında Ayfer Alkaya’nın *Cüceler Ormanı* adlı oyunu ile cüce kavramını yaşatmaya çalıştığı belirtilmiştir. Böylelikle ele aldığımız bu bölüm, deve- cüce oyunlarından, şair ve yazarların birbirlerine kızdıkları zaman birbirlerine karşı yaptıkları kelime oyunlarına kadar eğlenceli bir dünyanın kapılarına açılan bir bölüm olma özelliği gösterir.

Kitabın üçüncü bölümü (s. 89) olan “Diğer Bilim Dallarında ‘Cüce’” başlığı altında birçok alandaki ilginç “cüce” kullanımları ele alınmıştır. Bu bölümde, cüceliğin sadece insana özgü bir durum olmadığı ve insandan hareketle doğaya aktarımının söz konusu olduğu veya olabileceği görülmektedir. Tıpta, işletmede hatta teknolojide var olan şaşırtıcı “cüce” kavramı dikkat çekmektedir. Cüce bitkiler, cüce hayvanlar, cüce yıldızlar, cüce gezegenler, cüce firmalar gibi pek çok örneğinin bulunduğu görülmektedir. Bunların dışında teknoloji alanında önemli görülen *Pamuk Prenses ve Katrilyonlarca Cüce* adlı kitabın, “nano” sözcüğünün Türkçe karşılığının kullanması yönünden bir ilk olduğu belirtilmiştir.

Sonuç bölümü (s. 113) bütün kitabın özeti mahiyetindedir. “Cüce” kelimesinin kavram ve kullanım alanları bu kitapta bulunurken aynı zamanda bu sözcüğün kullanım alanının ne kadar geniş olduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra “cüce aynası, cüce kalmak” gibi birleşik adlarla cüce sözcüğünün seyrek olarak görüldüğü ve sıfat tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, birleşik fiil, sıfat-fiil gibi yapılarda genellikle birinci unsur olarak yer aldığı belirtilmiştir. Birçok sözlük bilimci, bu sözcüğün Farsça kökenli olduğunu söylese de Türkçeden “söylence” yoluyla Farsçaya geçtiği ve oradan da etkileşim yolu ile tekrar Türkçeye geçtiği düşüncesi bu bölümde ifade edilmiştir. “Cüce” sözcüğü ile ifade

edilen birçok kavramın olduğu ve Türk dili varlığını sürdürdüğü müddetçe bu sözcüğün farklı anlamlarda ve farklı alanlarda varlığını gelişerek devam ettireceği belirtilmiştir.

Cüce kelimesinin birçok farklı esere konu olduğu biliniyor. Bu anlamda Markus Heitz'in "Cüceler" ve "Cücelerin Savaşları" adlı kitapları okurlarını cezbedecek niteliktedir. Bir diğer ilgi çekici kitap ise İclal Aksoy'un çocuklar için yazdığı "Dev Başlı Cüce Canberk"tir. Teknolojinin pençesine takılıp kalmış çocukları tekrar hayal dünyalarına döndürmek isteyen yazarın bu amaç doğrultusunda dikkatlere sunulmuş bir kitabına ek olarak birkaç şiir ve şiir kitabından bahsetmek de yerinde olacaktır. Edip Cansever'in "Geceler geçmiyor ki, ağır ağır kalıyor/ Hırçın! Sızıyor camlardan deli/ Cücelerse şarkı söylüyorlar mutfakta" gibi acıyla yoğrulmuş dizelerinin arasında karşılaşılan cüce kelimesi, birçok şiir kitabına da isim olmuştur; Murat Çelik "İhtimal Cüce", Serkan Türk "Uzun Ruhlu Bir Cüce" vb.

Dilde sadece bir kelime, basit bir gösterge gibi duran "cüce", kavram karşılığı ve kullanım alanı ile bir dünyaya açılan penceredir. Kürşat Efe, Cüce Sözcüğünün Monografisi adlı çalışması ile "cüce" kelimesi çevresinde okurlarına böyle bir kapı açan akademik bir çalışma ortaya koymuştur. Artık "cüce" hakkında bilimsel bir bilgi şöleni, bir temel kaynak mevcuttur. Böylece gündelik hayatta sık kullanılmayan, üzerinde düşünülmecek bir kelimenin devleşen dağarcığı, anlam dünyasının derinliği konusunda okuyucuları düşünmeye ve araştırmaya sevk eden bir özellik göstermektedir.

Bu eseri için Dr. Öğr. Üyesi Kürşat Efe'ye teşekkürlerimizi sunarken cevabı kitapta bir bilmece dikkate değer bulunmuştur:

"Hacılar hacca gider
Bilmem ki nice gider
Bir yumurtanın içinde
Yüzlerce cüce gider"